

Toni Morrison

ACILARI UNUTMAK İÇİN YAZAN TONI MORRISON; BİR EDEBİYAT LEYDİSİ

İrem Uzunhasanoğlu

Toni Morrison, 1931 yılında ırkının ona bahsettiği siyah bir deri ve anlatılagelmiş yüzlerce kölelik hikâyesiyle birlikte doğar. Babası, evlerinin önünde beyazlar tarafından linç edilmek üzereyken son anda kurtulur ve ailesiyle birlikte Ohio'ya kaçar. Gerçek adı Chloe Anthony Wooford olan bu küçük siyahi kız ileride Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan ilk siyahi kadın yazar olacaktır. Sadece siyahların okuyabildiği Howard Üniversitesi'nde İngiliz Dili eğitimi aldıktan sonra aynı fakültede öğretmen olarak kalır. 39 yaşında ise yazarlığa adım atar. Afro-Amerikan yazınına kazandırdığı *Beloved (Sevilen)*, *A Mercy (Merhamet)*, *The Bluest Eye (En Mavi Göz)* gibi eserlerinin yanı sıra onlarca deneme, öykü ve tiyatro oyunu da yazmıştır. Halen 'Amerika'nın yaşayan en büyük kadın yazarı' olarak kabul edilmekte ve iki ırkın yüzyıllar süren mücadelesini romanlarında en çarpıcı ve çıplak haliyle yazdığı için ismi büyük yazarlarla anılmaktadır. Ülkemizde de Toni Morrison'ın Sel Yayınları tarafından dilimize çevrilmiş ve basılmış olan *Merhamet* ve *Sevilen* eserleri bulunmaktadır. Şimdi gelin, Toni Morrison'ın eserlerinde öne çıkan özellikleri ve konuları daha detaylı ele alalım.

1. Morrison'ın Kölelik Sistemi Eleştirileri ve 'Merhamet' romanı

Amerika'da 1600'lerin sonlarında başlayan kölelik sistemiyle birlikte güney eyaletlerdeki çiftliklerde

tütün, şekerpancarı ve pamuk tarlalarında çalıştırılmak üzere yüzbinlerce Afrikalı illegal yollardan umut vaat eden topraklara getirilir. Bu topraklara gelir gelmez ayaklarından zincirlenen köleler çiftlik sahiplerine bir mal gibi satılırlar. Amerika'nın hâlâ vicdani duygularını temizlemeye çalıştığı bu köle-sahip sisteminde köleler, eğitim veya sağlık hizmeti alamaz, mal-mülk sahibi olamaz, evlenemezler. Karınlarını zar zor doyurdukları şartlarda en ağır işlerde çalıştırılıp genellikle büyükbaş hayvanların uyuduğu yerlerde uyurlar. Kadın köleler de çiftlik sahiplerinin tecavüzüne uğrar ve bu istismardan melez ırk doğar. Çoğu zaman göz teması kurmalarının bile yasak olduğu çiftliklerde kullanılan köleler kırbaç cezasına çarptırılır, ölesiye dövülür. Kuzey ve güney arasındaki savaşı, kölelik sisteminin son bulmasını isteyen Kuzey eyaletleri kazanır ve köleler serbest kalır. Bu öyle kolay bir serbest kalış değildir elbet; bu, yıllardır birbirinin renginden ölesiye nefret eden ama aynı toprağı paylaşmak zorunda olacak olan iki ırkın yüzyıl daha sürecek olan hikâyesinin başlangıcıdır.

İşte tam da bu yıllarda Toni Morrison sahneye çıkar ve romanlarında iç savaşın öncesini ve sonrasını anlatır. Çiftlik sahiplerinden kaçmayı başaran köleleri, yapılan işkenceleri, tecavüzleri çarpıcı bir dille bize aktarır. *A Mercy / Merhamet*'te annesi tarafından terk edilen Florens'in çalıştığı çiftlik üzerinden kadının hayata tutunma çabası, efendi-köle, ticaret-tarım ve özgürlük gibi mevzuları farklı bakış açılarıyla ele

alınır. Kısacası, Morrison, Afro-Amerikan yazını alır ve kanatlandırır.

2. Kölelik sisteminin çöküşü ve Morrison'ın bunun psikolojik etkilerini ele alışı

Sistem çöktükten sonra, 1860'lardan 1960'lara kadar 'İrksal Ayrımcılık' tüm şiddetiyle devam eder. Zenciler beyazlarla aynı kilisede dua edemez, aynı okullara gidemez, aynı otobüse binemez. Binse bile ayakta durmak ya da en arkada 'colored/rengliler' için ayrılmış yere oturmak zorundadır. Aktivist bir kadın olan Rosa Parks otobüste beyazların oturduğu koltuktan kalkmayı reddettiği için tutuklanır. Toni Morrison, romanlarında bir etnik grup olarak bile sayılmamanın verdiği bu acıyı, azınlık olmayı, dininin ve dilinin yok edilmesini anlatır ve 'Ben nereye aitim?' sorusuna cevap arar. Morrison'ın dönemi Ralph Ellison'nun 'Invisible Man/ Görünmeyen Adam' romanındaki siyahi karakter yaşadığı yerde yüzlerce ampul yakar, yegâne derdi vardır, beyazlara 'Ben de varım.' demek. Morrison bunu kitaplarında anlatırken vahşi, öfkeli ve hüznüldür; lakin kalemi de tüm bunlara ters düşercesine hassastır. İnsanın içindeki kötüyü tüm çıplaklığıyla gösterir, sonra da kötüyü iyilikle birleştirir.

3. Acıları tüm çıplaklığıyla yazmak

Toni Morrison ilk romanı 'The Bluest Eye/ En Mavi Göz'de eğer bir çift mavi göze sahip olursa sevileceğine inanan ama hem toplum hem de ailesi tarafından mütemadiyen itilen ve dışlanan ve en sonunda babası tarafından tecavüze uğrayan bir kızın hikâyesini anlatır. Roman şu cümlelerle başlar: "Kimselelere söylenmedi ama 1941 güzünde hiç çuha çiçeği yetişmedi. Biz öncelikle Pecola'nın öz babasının çocuğunu taşıdığı için çuha çiçeklerinin yetişmediğini düşündük... Sonra öğrendik ki kimsenin tohumları yetişmemişti..."

4. 1993 Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan ilk Amerikalı Siyahi Kadın Yazar

1962 yılında ödül alan John Steinbeck'ten sonra ödüle layık gösterilen ilk Amerikalı yazardır. Her şeyden önemlisi ise ödülü kabul eden ilk siyahi kadındır. 1977'de yayımladığı üçüncü romanı 'Song of Solomon/ Süleyman'ın Şarkısı' hem en iyi 25 Amerikan romanı listesine girmiş hem de İsveç Akademisi tarafından ismi zikredildiği için Nobel Ödülünü almaya hak kazandığı romanı addedilir. Ayrıca bu roman Barack Obama'nın da favori romanlarından biridir. Bu romanı yazmadan önce kendisini sadece

eğitimci olarak tanımlayan Morrison, *Süleyman'ın Şarkısı*'ndan sonra kendine 'yazar' demeye başlar.

5. Büyülü gerçeklik, olağanüstü öğeler ve BELOVED / SEVİLEN romanı

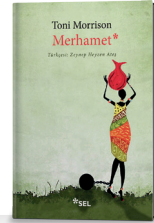
Bu roman, çiftlik sahibinden kaçan, daha sonra da yakalanacağını anlayınca beyazların eline tekrar köle olarak düşmesin diye iki yaşındaki kızının boğazını keserek onu öldüren bir annenin hikâyesini anlatır. Roman Gabriel Garcia Marquez'in de kullandığı büyü gerçeklik kategorisinde irdelenir. İki yaşında öldürüldükten sonra yirmili yaşlarında ortaya çıkan *Sevilen*'in öyküsü, hayaletli ev gibi bir çok olağanüstü öğeyle doludur. İnsanın kanını donduran bir olay örgüsüne sahip olmasına rağmen Amerikan eleştirmenler tarafından 1981 yılından bu yana yazılmış 'En İyi Roman' seçilmiştir. Köleliğin dehşet verici sonuçlarını çarpıcı bir şekilde anlatırken kölelik sona erdirildikten sonra bile insanlar üzerinde nasıl korkunç psikolojik travmalara sebep olduğunu, anne-kız ilişkilerini, unutulmaya çalışıldıkça su yüzüne çıkan acıları korkmadan yazar. *Sevilen*'de siyahi annenin sütünü önce beyaz bebekler içer, siyah bebekler de memede kalan bir iki damla sütle yetinmek zorundadır. Bu örnek de bize gösterir ki, Morrison, bildiğimizi sandığımız acıların daha da derinine iner, kalbimize dokunur.

6. Edebiyat Zenginliği

Morrison romanlarında yerli diyalekt, metafor ve dil oyunları çokça bulunur. Bazen hiç noktalama işareti kullanmadan, bazen de bir paragraftaki kelimelerin tümünü boşluk bırakmadan, yan yana yazdığına şahit olabiliriz. Acıyı yazarken onu asla yumuşatmaz, gerçekçilikten sapmaz. Amerikalılar onun için 'Lady of Literature' yani Edebiyat leydisi derler. ■

Sevilen
Toni Morrison
Çev. Püren Özgören
Sel Yayıncılık

Merhamet
Toni Morrison
Çev. Zeynep H. Ateş
Sel Yayıncılık